

Projekt: Odpiranje sistemov izobraževanja in usposabljanja v širše okolje – PARTNERSTVA: Vseživljenjsko učenje za razvoj podeželja

Št. pogodbe: 3311-08-9870016

PRIKAZ STANJA IN RAZVOJNIH TRENDOV NA PODEŽELJU JV SLOVENIJE

Prikaz stanja kmetijstva z vidika razvoja podjetništva na podeželju

Področje je bilo še pred štirimi desetletji tipično agrarno. Zaradi industrializacije pa je bistveno spremenilo svojo gospodarsko strukturo. Danes je zanj značilno, da sekundarni sektor še vedno zaposluje večji del prebivalcev in da je pomen kmetijstva še vedno precejšen. Zaradi neugodne strukture kmetijske pridelave (velik delež kmetijskih zemljišč je uvrščen v območja z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo, majhna posestna struktura, razdrobljenost kmetijskih zemljišč, neustrezna lastniška struktura - starostna) v primerjavi s trgov EU, postaja kmetijska dejavnost dohodkovno vse manj pomembna za gospodinjstva na podeželju (tudi v čistih kmečkih gospodinjstvih), kar se posledično odraža v zaraščanju kmetijskih zemljišč in iskanju dodatnih in novih virov zaslužkov.

Z manjšanjem števila kmečkega prebivalstva in slabšanjem demografske strukture se je zmanjšala agrarna funkcija podeželskih naselij. Kmetijstvo in gozdarstvo nista več edini dejavnosti, ki na podeželju ustvarjata dohodek, temveč postajata dopolnilni dejavnosti zaposlitvam izven primarnih dejavnosti. Posledica tega so opuščena zemljišča in neizkoriščeni lokalni potenciali, spreminjajo pa se tudi podeželska naselja, ki postajajo ekonomsko neodvisna od bližnje okolice in pripadajočega zemljišča. Osnovni namen kmetijske dejavnosti – to je proizvodna funkcija – iz leta v leto upada. V podeželskih naseljih se vse bolj širijo obrtne in proizvodne dejavnosti ter turizem.

V kmetijstvu so značilne izrazite strukturne spremembe (opuščanje kmetovanja na eni strani in povečevanje obsega in intenzivnosti kmetijske pridelave na maloštevilnih kmetijah), kar bistveno spreminja socialno strukturo podeželja oz. vasi. S trendom povezovanja kvalitete življenja na podeželju, postajajo kmetijski obrati, zlasti v naseljih z visoko gostoto naselitve, moteči za okolico. Spremembam pa žal ne sledijo tako hitro organizacijske oblike tržne pridelave.

Osnovna funkcija kmetijstva je pridelava hrane, vendar pa jo tudi v JV Sloveniji tesno povezujemo z ohranjanjem visoke estetske vrednosti krajine. Ohranjanje kmetijske dejavnosti tako pomeni kvaliteten življenjski prostor in možnost trženja visoke estetske krajine skozi številne oblike turističnih dejavnosti. Vzoredno s širitvijo le-te lahko v dobršni meri načrtujemo širjenje obsega in vrst dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in tako ohranjanja delovnih mest v kmetijstvu. Za ohranjanje in razvoj delovnih mest na kmetijah, s tem pa tudi podjetništva, so pomembne kmetije, ki imajo zadosten obseg kmetijske pridelave in so zaradi vitalnosti le-tega zainteresirane za vključevanje v sistem podjetništva. Poleg dopolnilnih dejavnosti tu izstopajo nekatere kmetijske panoge, med katerimi velja izpostaviti predvsem tiste, ki so delovno zelo intenzivne (zelenjadarstvo, sadjarstvo, pa tudi vinogradništvo).

Pregled turističnih trendov in priložnosti za trženje turizma v JV Sloveniji

Spodnja tabela prikazuje priložnosti za trženje turistične ponudbe v JV Sloveniji, glede na zaznane turistične trende v širšem okolju.

	Priložnosti za trženje turizma v JV Sloveniji
Pospešena rast števila kratkih potovanj, vikend počitnic in enodnevnih izletov	**
Porast povpraševanja po cenovno ugodnejših turističnih destinacijah oziroma cenejših potovanjih in počitnicah	*
Več vrednosti za manj denarja (<i>»value for money«</i>)	*
Porast povpraševanja po avtentičnih doživetjih in nastanitvenih objektih z visoko stopnjo udobja (individualni pristop s poudarkom na gostoljubju)	**
Večja intenzivnost preživljanja počitnic in rast »mobilnega« turizma (<i>»value for time«</i>)	**
Nižja stopnja zvestobe eni turistični destinaciji	-
Iskanje novih turističnih destinacij kot alternativa klasičnim	**
Hitrejša rast individualnih potovanj in potovanj v lastni organizaciji	*
Pri skupinskih potovanjih premik v smeri manjših in fleksibilnejših skupin	*
Naraščanje zavesti o zdravju in zdravem načinu življenja	**
Oblikovanje ponudbe za »telo, um in dušo« (<i>»wellness filozofija«</i>)	**
Porast zanimanja za turistično ponudbo, ki vključuje elemente umetnosti, kulture, zgodovine in duhovnosti	**
Večji poudarek na varovanju okolja in naravi v turistični ponudbi	*
Rast »online« rezervacij in uporabe sodobnih tehnologij v turizmu	**

Porast »last minute« rezervacij	*
Nove e-priložnosti za turistične agente	*
Vse večji delež starejših gostov in rast števila mladih popotnikov	**
Porast »butične« specializirane turistične ponudbe – poudarjena segmentacija	**
Povečana skrb za varnost pri izbiri turistične destinacije	*

Vir/prirejeno : STO – Program dela STO

DOPOLNILNE DEJAVNOSTI NA PODEŽELJU

V Sloveniji se slabih 6% družinskih kmetij ukvarja z eno od dopolnilnih dejavnosti. Prevladujejo storitve s kmetijsko mehanizacijo, predelava hrane in predelava lesa, turizem in domača obrt. V JV Sloveniji sta najbolj razširjeni predelava lesa, gozdarske storitve in trgovina z lesom.

Po podatkih upravnih enot na območju JV Slovenije se 251 kmetij ukvarja s 37 različnimi dopolnilnimi dejavnostmi, kar predstavlja samo 2,6% družinskih kmetij, ki se ukvarjajo s kakšno od dopolnilnih dejavnosti. Med temi izstopa izvajanje turizma na kmetiji (izletniška kmetija, kmetija z nastanitvijo in vinotoči), sledi izvajanje opravljanja s kmetijsko mehanizacijo (delo s traktorjem in traktorskimi priključki, pluzenje snega in vzdrževanje cest) in dopolnilne dejavnosti povezane s pridelavo (vrtnarstvo, drevesničarstvo, perutninarstvo). Slabo pa so zastopane dopolnilne dejavnosti s področij predelave kmetijskih pridelkov (zlasti predelava mesa in mleka), tradicionalnimi znanji, ki izhajajo iz kmetijske dejavnosti (peka kruha) in dopolnilne dejavnosti v povezavi s pridobivanjem energije na različne načine (vodna energija, biomasa). Dopolnilne dejavnosti so najbolj razširjene v občinah Novo mesto, Trebnje in Črnomelj, najmanj pa v občinah Škocjan in Dolenjske Toplice.

V JV Sloveniji se po podatkih iz kataloga Združenja nahaja 22 turističnih kmetij (manj kot 8% vseh članov združenja) kar kaže na neizkoriščene možnosti v regiji na področju razvoja turizma na podeželju. Obiskovalci na slovenskih turističnih kmetijah so praviloma domači gostje. Teh je okoli 60%, med tujimi pa so na prvem mestu gostje iz Nemčije (13%), Italije (12%) in Hrvaške (8%) ter Avstrije in Nizozemske (7%). Za JV Slovenijo velja, da je to razmerje še nekoliko višje v korist domačega gosta (približno 80%). Tuji gostje so iz že omenjenih držav.

Dodatne možnosti za razvoj dopolnilnih dejavnosti na območju JV Slovenije so še na področju turizma na kmetijah v povezavi z naravno, kulturno, etnološko in tehnično dediščino, ekološkim kmetovanjem, gozdarstvom, lovstvom in ribolovom, razvijanju predelovalnih obratov za predelavo mleka, mesa, sadja, ..., čebelarstva in na področju obnovljivih virov energije (lesni sekanci, bioplin ...).

Domača in umetna obrt

Tipični produkt podeželja predstavljajo izdelki domače obrti. Najbolj poznana domača obrt na območju JV Slovenije obsega izdelke suhe robe – širokega spektra izdelkov za gospodinjstvo in kmetijstvo.

Znanje izdelave se prenaša iz roda v rod. Izdelovalci ves čas prilagajajo izdelke tržišču, tako da nekateri izdelki izginjajo, drugi pa nastajajo na novo. Posamezno orodje in stroji so prilagojeni točno določenemu postopku in posamezni panogi.

Na področju je približno 400 izdelovalcev, od tega jih je polovica registriranih kot samostojni podjetnik ali družba z omejeno odgovornostjo, ostali pa opravljajo program kot dopolnilno dejavnost.

Izdelki suhe robe so zaščiteni z geografsko označbo **Ribniška suha roba**. V geografsko poreklo blaga so vključena področja občin: Ribnica, Sodražica, Dobropolje, Velike Lašče, Loški Potok, Bloke in Kočevje.

Ribniška suha roba obsega preko 400 osnovnih izdelkov, ki imajo vsak še po več načinov izpeljav (robovi, velikosti, poslikave, miniaturre, kombinacije...). Temeljne panoge ribniške suhe robe so obodarstvo, podnarstvo, rešetarstvo, žličarstvo, kuhalničarstvo, posodarstvo, zobotrebčarstvo, pletarstvo, mizarstvo, strugarstvo, orodjarstvo, spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov.

Območje Kočevskega in Gorskega Kotarja, kjer prevladujeta neokrnjena narava, nudi zelo dobre pogoje za razvoj čebelarstva, ki ima že stoletno tradicijo s pridobivanjem gozdnega medu izredno visoke kakovosti.

Leta 1999 so čebelarji na Kočevskem ustanovili združenje za zaščito geografskega porekla in promocijo Kočevskega medu – Združenje Kočevski med (40 članov). Vzpostavili so sistem za pridobitev odločbe za Označbo geografskega porekla **Kočevski gozdni med**, v letu 2006 je bil podeljen tudi certifikat.

Čebelarji področnih čebelarskih društev: Kočevje, Ribnica, Velike Lašče, Dolenjske Toplice in Videm Dobropolje, združeni v združenju Kočevski med, dajejo v promet naslednje vrste medu: smrekov, lipov, hojin in gozdni med.

Čebelarji na Kočevskem pridelajo povprečno od 170 do 180 ton medu letno, lahko tudi več, kar je v veliki meri odvisno od letine. Možnosti za povečanje pridelave še niso izkoriščene. Čebelarji na Kočevskem želijo pridelan med iz neokrnjene narave aktivneje promovirati in na ta način doseči večjo prepoznavnost in s tem boljši ekonomski položaj.

Združitev naravnih danosti območja, posebnih klimatskih in talnih pogojev pridelave sadja se odraža v prijetnem okusu in prepoznavnosti Kostelske rakije, katero pridobivajo po avtentičnih tradicionalnih znanjih in postopkih kuhanja. Kostelsko rakijo pridobivajo z destilacijo ene ali več vrst sadja. Vedenje o kuhanju žganja se prenaša iz roda v rod. V njem so združeni znanje in izkušnje prednikov, ter originalni tehnološki postopek. Kostelsko rakijo pridobivajo po tehnologiji dvakratne prekuhe, pri čemer je treba paziti na vrsto dejavnikov od obiranja sadežev naprej.

Lončarstvo je bilo poleg izdelovanja suhe robe dolga stoletja najpomembnejša domača obrt v Ribniški dolini. Razvilo se je v njenem južnem delu, v vaseh Dolenja vas, Prigorica, Blate, ki jim domačini pravijo tudi Lončarija. Glavni vzrok za razvoj lončarstva je bila razdrobljena zemljiška posest, ki je onemogočala, da bi se ljudje preživljali samo s kmetijstvom. Lončarstvo jim je bilo dragocen dodaten vir zaslužka. Omogočale pa so ga tudi dovolj kvalitetne zaloge gline v sami Ribniški dolini oz. v njeni najbližji okolici (Kočevje). Danes lončarijo še štirje lončarji.

Za območje Bele krajine sta značilna dva izdelka domače obrti: belokranjska pisanica in belokranjska pogača. **Belokranjska pisanica** je okrašeno velikonočno jajce, poslikano z ornamentami iz raztopljenega voska. Voščene ornamente narišejo s posebno »pisalko«, v kateri topijo vosek nad plamenom sveče.

Belokranjska pogača je stara tradicionalna jed, ki je bila pred leti tudi uradno zaščitena.

Možnosti za razvoj novih izdelkov domače obrti: izdelki iz lanu.